

Békés megyei képviselők a pártállami parlament utolsó ciklusában (1985-1990)

Ladó Balázs

Lezárás dátuma: 2025. január 15.

Tartalom

I. Bevezetés	2
I.1. Az utolsó rendi országgyűlés és a pártállam lebontása	2
I.2. A kutatás problémái	2
II. Az 1983. évi III. törvény	3
II.1. Az állampárt határozata az új választási törvény szükségességéről	3
II.2. A jogszabály tartalma és Országgyűlés általi elfogadása	3
III. A jelölés folyamata Békés megyében	5
III.1. A jelöltek kiválasztása	5
III.3. Jelölőgyűlések	6
IV. Az 1985. évi országgyűlési választások eredménye Békés megyében	9
IV.1. Választókerületi eredmények	9
IV.2. A „sétálóutca-ügy”	11
IV.3. Akiket nem választottak meg	13
IV. 4. A megválasztottak személyi összetétele	13
V. A megyei képviselőcsoport	15
VI. A képviselők javadalmazása a pártállami parlament utolsó korszakában	17
VI.1. Mire elég havi ötezer forint?	17
VI.2. A képviselők egyéb juttatásai	18
VII. Békés megyei képviselők az állampárt utolsó időszakában és a rendszerváltozás hajnalán	19
VII.1. Az alakuló ülés	20
VII.2. Bizottsági tagságok	21
VII.3. Megyei képviselők a „zárt-állami” korszakban	22
VII.4. Az egypártrendszer utolsó évében	25
VII.5. A többpártrendszer első éve (1989-1990)	28
VIII. Egy korszak lezárult	34
Bibliográfia	36

I. Bevezetés

Néhány évvel ezelőtt egy kutatás során mezőberényi otthonában kerestem fel Magyar Pált, aki 1985-1990 között a mezőberényi központú választókerület országgyűlési képviselője volt. A családi ház teraszán kellemes tavaszi melegben lezajlott beszélgetés során hangzott el az egykori politikus, majd a rendszerváltás után helyi önkormányzati képviselő szájából az az emlékeztető mondat, miszerint „*a rendszerváltást mi csináltuk*”. Már ekkor megfogalmazódott bennem a gondolat, hogy a nem túl távoli jövőben szeretném részletesebben tanulmányozni szűkebb hazám, Békés megye egykori országgyűlési képviselőinek a szerepét, miként járultak hozzá – ha egyáltalán hozzájárultak – segítettek, vagy épp akadályozni próbálták az 1989-90-ben lezajlott demokratikus átmenetet.

I.1. Az utolsó rendi országgyűlés és a pártállam lebontása

A Kukorelli István által „*utolsó rendi*” jelzővel illetett Országgyűlés története összefonódott a rendszerváltással. Az a különös helyzet állt elő, hogy az 1985-1990 között működő utolsó pártállami parlament a ciklus második felében hozott törvényekkel „*közreműködött a pártállam lebontásában és a jogállam felépítésében*”. Ez az utolsó rendi Országgyűlés elfogadta a jogalkotási törvényt, az 1989. évi I. és VIII. törvénnyel módosította az Alkotmányt, illetve „*jóváhagyta kisebb nagyobb módosításokkal a NEKA megállapodásain alapuló törvényszövegeket*”.¹

I.2. A kutatás problémái

A kutatás során azzal a problémával kellett szembesülnöm, hogy a Békés Vármegyei Levéltár Békési Fióklevéltárában – ahol zömében az 1945 utáni iratanyagokat tárolják – az 1985. évi országgyűlési képviseléválasztásról szinte alig állnak rendelkezésre dokumentumok. A meglévők többsége is inkább a tanácsstagok választásáról szól, amit egyidőben tartottak az országgyűlési képviselők választásával. Ez leginkább azért volt probléma, mert így egy-egy fejezet tárgyalása során sok esetben szinte kizárólag az akkori egyetlen megyei napilap, a Békés Megyei Népújság beszámolóira támaszkodhattam, illetve az MSZMP megyei párt- és végrehajtó bizottságának jegyzőkönyveire. Nagy segítség volt azonban, hogy az Országgyűlési Napló szinte hiánytalanul elérhető a világhálón és ebben a kutatásban én is alkalmazhattam – a viszonylagos időbeli közelség miatt – az „oral history” egyre népszerűbb eszközét. Dolgozatom elsődleges célja az volt, hogy összerendezzem a korszak megyei parlamenti

¹ Kukorelli István: Adalékok az alkotmányos rendszerváltozásban közreműködő, 1985/90-es Országgyűlés történetéhez. In: A rendszerváltozás államszervezeti kompromisszumai. Szerk. Kukorelli István – Tóth Károly. Lakitelek 15.

politikusaik tevékenységét, megismerjem, hogy miként viszonyultak, viszonyultak-e egyáltalán a körülöttük egyre gyorsuló alkotmányos és közjogi változásokhoz, érezték-e akkori politikai szerepük súlyát, amit nem ők választottak ugyan, de rájuk mért a történelem.

II. Az 1983. évi III. törvény

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1983. július 6-i ülésén – figyelembe véve a Hazafias Népfront Országos Tanácsának javaslatait – *„megtárgyalta a választási rendszer továbbfejlesztéséről szóló előterjesztést”* és megállapította, hogy az országgyűlés és a tanácsok tevékenységükkel a megelőző évtizedekben hozzájárultak a szocializmus építéséhez, a szocialista demokrácia fejlesztéséhez, amit megfelelően segített az akkor hatályos választási rendszer is.²

II.1. Az állampárt határozata az új választási törvény szükségességéről

Az MSZMP Központi Bizottsága a további fejlődés érdekében szükségesnek tartotta, hogy az egyéni választókerületekben mind az országgyűlési képviselők, mind pedig a helyi tanácsstagok választásához legalább két jelöltet állítsanak. *„Azok a jelöltek, akik az érvényes szavazatoknak legalább 25 százalékát megkapják, pótképviselők, illetve póttanácsstagok legyenek.”* A javaslat meghatározta azt is, hogy a választókerület mandátumának valamilyen okból történő megüresedése esetén a pótképviselők és a póttanácsstagok is külön választás nélkül lépjenek a korábban megválasztott képviselő, illetve a tanácsstag helyébe. A határozat életre hívta az országos választási listát, amire közvetlenül szavazhattak az állampolgárok és ami azt a célt szolgálta, hogy 30-35 közéleti személyiséget innen válasszanak az Országgyűlésbe. *„Az országos listán megválasztható személyiségeket a Hazafias Népfront Országos Tanácsa jelölje a politikai, társadalmi, érdekképviseleti szervek javaslatai alapján.”* A Központi Bizottság határozata egyben ajánlotta az Országgyűlésnek, *„hogy alkosson új törvényt a képviselők és a tanácsstagok megválasztásának rendjéről”*.³

II.2. A jogszabály tartalma és Országgyűlés általi elfogadása

Az országgyűlési képviselők, tanácsstagok választásáról szóló jogszabály megtárgyalására és elfogadására végül 1983. december 22-én került sor, az előterjesztő Dr. Markója Imre igazságügyminiszter volt, aki expozéjában ismertette a törvényjavaslatot. A képviselői és a tanácstagi választásokon két vagy több jelölt állítását már a korábbi

² Kukorelli István: Így választottunk... (Politikatudományi füzetek 9.) Bp. 1988. 9.

³ Közlemény a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának 1983. július 6-i üléséről. Népszabadság, 1983. július 9. 1.

rendelkezések is lehetővé tették. Az a szabály, amely lehetővé tette, hogy a jelölógyűléseken bármely választópolgár javaslatot tehetett a jelöltre, és a megjelentek egyharmadának a szavazata már elegendő volt a jelöléshez, a többes jelölést kívánta ösztönözni. Azonban az eredeti szándékkal ellentétben egy ellenkező tendencia érvényesült, aminek eredményeként az országgyűlési képviselő-választások során 1971-ben még 49, 1975-ben 34, majd 1980-ban már csak 15 választókerületben volt kettős, illetve többes jelölés.⁴ A tervezetnek egy újszerű eleme volt, hogy a képviselőjelöltek *„a választást megelőző napig tevékenységüket és elképzeléseiket választóikkal egyenlő feltételek mellett ismertethetik, s ebből a célból a Hazafias Népfront bizottságai gyűléseket szervezhetnek”*. A törvényjavaslat tartalmazta azt is, hogy több jelölógyűlés megtartása esetén a már korábbi jelölógyűlésen elhangzott *valamennyi javaslatot – ha a javasolt személy ott szavazatot kapott – a későbbi jelölógyűlésen is szavazásra kell feltenni*. Ezt az indokolta, hogy az egész választókerület közvéleményének akaratát meg lehessen ismerni az egyes jelöltekkel kapcsolatban, és ne *„szenvedjenek hátrányt azért, mert a későbbi jelölógyűlés résztvevői nem ismerik az előző jelölógyűlés állásfoglalását”*.⁵

Az elfogadott új választási törvény növelte a Hazafias Népfront szerepét a jelölógyűlések lebonyolításában, a jelölteknek a jelölés elfogadása mellett nyilatkozniuk kellett arról is, hogy elfogadják annak programját. A törvényalkotó kinyilvánította, hogy *„a kettős, illetve többes jelölés nem jelentheti tehát azt, hogy zöld jelzést kívánunk biztosítani olyan jelöltek indulásához, akik a szocializmussal, a nemzetközi béke és biztonság ügyével szembenálló alternatívát képviselnek”*.⁶ A jogszabály a kettős és a többes jelölés általánossá tételével lehetővé tette, hogy azok a meg nem választott képviselőjelöltek, akik az érvényes voksok legalább egynegyedét megkapták, pótképviselői, illetve póttanácstagi mandátumot kaphattak.⁷

A választási törvény értelmében a társadalmi életben jelentős szerepet játszó, kiemelkedő személyiségek köréből képviselőnek javasoltak egy részét, az országgyűlési képviselők mintegy 10 százalékát országos választási listán jelölték és választották meg. Ezeknek a személyeknek jelölése a Hazafias Népfront Országos Tanácsának jogkörébe tartozott, megválasztásuk viszont az ország valamennyi választópolgárának közvetlen szavazásával történt.⁸ A jogszabály új eleme volt a visszahívás intézménye, amely rendelkezés szerint *„a megbízatását nem teljesítő vagy arra méltatlanná vált”* országgyűlési képviselő

⁴ Az Országgyűlés 24. ülésének jegyzőkönyve. Országgyűlési napló, 1980. II. kötet. 1983. december 22. 1565.

⁵ uo. 1566.

⁶ uo. 1566.

⁷ uo. 1567.

⁸ uo. 1567.

visszahívható és kimondta, „*hogy a visszahívást az érintett választópolgárok legalább 10 százaléka is javasolhatja, és a visszahívásról a választópolgárok a választásra vonatkozó szabályok szerint titkos szavazással döntenek. A visszahívási javaslatot pedig minden esetben megfelelően indokolni kell*”.⁹

III. A jelölés folyamata Békés megyében

Békés megyében a megyei párt végrehajtó bizottsága már 1983-ban úgy foglalt állást, hogy „*minden olyan új képviselőnek az újraindítását támogatja, aki eddig jól és eredményesen dolgozott*”. Az elvégzett munka színvonalának és bizonyos körzethatár-módosítások figyelembevételével hat megyei országgyűlési képviselő újrázását támogatta a megyei párt vb. A káderelőkészítés már 1984 nyarán elkezdődött, a megyei pártbizottság öszre összegyűjtötte a helyi pártbizottságok javaslatait, majd azok továbbították a népfrontszervezeteknek, akik azt végül a megyei pártbizottságnak küldték meg. „*A helyi javaslatok alapján a 15 képviselői mandátumra 92 személyt vettek előzetes számításba*.”¹⁰

III.1. A jelöltek kiválasztása

1985 elején megindultak az egyeztetések, amelyek a helyi és a megyei pártbizottságok, valamint a megyei pb és az MSZMP KB Közigazgatási és Adminisztratív Osztálya (KAO) között zajlottak. Gátat kellett szabni a mezőgazdasági vezetők felülreprezentálásának, illetve figyelembe kellett venni, hogy több, a megyéből elszármazott vagy valamilyen helyi kötődéssel rendelkező magasrangú pártfunkcionárius – Pál Lénárd, Soós Gábor, Puja Frigyes, Fekete János, Maróthy László – személyére több jelölés is érkezik majd helyi szintről, akikről a KAO-val egyeztetni kellett, és ez a testület csak a sárréti születésű, nemesi gyökerekkel rendelkező Maróthy indulását támogatta.¹¹ „*Az persze már más kérdés, hogy – nyilván egyes helyi vezetők támogatásával – a választók ebbe nem törődtek bele: Fekete Jánost és Puja Frigyeszt jelölték, majd képviselővé választották. Ez furcsa helyzetet teremtett, mivel olyan benyomást keltett, mintha a megyei pb ellenezte volna ezeknek a személyeknek a képviselővé választását, holott róluk végső fokon nem is ők döntöttek*.”¹²

A jelöltállítás során a korábbiakhoz képest nagyobb szerepet kaptak a helyi érdekek, ami a települések közti rivalizáláshoz vezetett. Versengés indult el azért, hogy melyik község vagy város adja az országgyűlési képviselőt. A battonyai körzetben régi sérelem volt, hogy korábban

⁹ uo. 1570.

¹⁰ Szoboszlai György: Az 1985. évi országgyűlési választások politikai tapasztalatai. Bp. 1988. 32.

¹¹ uo. 32.

¹² uo. 32-33

mindig a választókerületi központ adta a képviselőt, ezért a Hazafias Népfront dombegyházi és mezőhegyesi indulóra tett javaslatot, de Puja Frigyes spontán jelölésével és győzelmével a szándék megghiúsult és ismét battonyai lett a képviselő.¹³

III.3. Jelölőgyűlések

Békés megyében az 1985-ös választáson – a korábbiaktól eltérően – nem tartottak minden településen jelölőgyűléseket, csak választókerületenként kettőt-hármat, így próbálták megakadályozni a túl sok spontán jelölést és az emiatti aggodalom nem is volt teljesen alaptalan. *„A 15 országgyűlési választókerületben három helyen állított a jelölőgyűlés harmadik jelöltet: a 8. sz. választókerületben (Battonya) Puja Frigyes; a 11. sz. választókerületben Fekete Jánost, az MNB első elnökhelyettesét; és a 12. sz. választókerületben (Gyomaendrődön) dr. Iványi Lajost, a helyi mgtsz elnökét.”*¹⁴ Puja Frigyes és Fekete János neve már az előkészítés korábbi időszakában is felmerült, azonban a megyei párt vb a felsőbb pártszervek javaslatára nem indította, ennek ellenére például a szarvasi jelölőgyűlésen egy korábbi pártapparátusi munkatárs becsmérően nyilatkozott a HNF által javasolt személyről és az MNB első elnökhelyettesét javasolta. Végül a jelölőgyűlés mindhárom jelöltet megválasztotta. Hasonló eset játszódott le Battonyán is, és mindkét helyen a HNF jelöltjeit a megyei pb munkatársai azzal nyugtatták, hogy Fekete János és Puja Frigyes is minden bizonnyal vissza fog lépni, azonban ez elmaradt, sőt, még a felsőbb pártszervek jóváhagyását is megkapták, így Szabó Miklós, a megyei pártbizottság első titkára kellemetlen magyarázkodásra kényszerült.¹⁵ Békés megye 15 országgyűlési választókerületében összesen 40 jelölőgyűlést tartottak. A kimaradó településeken választási gyűléseket, vagy rétegtalálkozókat szerveztek, így mindenhol volt valamilyen politikai-közéleti rendezvény.¹⁶

¹³ uo. 33.

¹⁴ uo. 33.

¹⁵ uo. 34.

¹⁶ uo. 34.

Békés megyei jelöltek az 1985. évi országgyűlési választáson:¹⁷

Választókerület	Jelölt	Foglalkozás
Békés 1-es vk.	Kurgyis Andrásné	a békéscsabai Kner Nyomda fényszedő fénymásoló szakmunkása
	Szarvas Andrásné	a békéscsabai Unicon Ruhagyár meo-csoportvezetője
Békés 2-es vk.	Gyulavári Pál	a Békés Megyei Tanács elnöke
	Dr. Hankó Mihály	a békéscsabai Lenin Mgtsz elnöke
Békés 3-as vk.	Magyar Pál	a Mezőgép mezőberényi gyáregységének művezetője
	Molnár Mihály	a MÁV Szegedi Igazgatóság vésztői állomásfőnökségének mozdonyvezetője
Békés 4-es vk.	Ancsin Károly	a csorvási Lenin Mgtsz autószerelője
	Bayer János	a kondorosi Áfész boltvezetője
Békés 5-ös vk.	Bod Antal	a Gyulai Fa-, Fém-, Bútoripari Szövetkezet elnöke
	Szabó Miklós	az MSZMP Békés Megyei Bizottságának első titkára
Békés 6-os vk.	Budai János	a gyulai Nicolae Balcescu Román Tanítási Nyelvű Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium igazgatója
	Sebesi Lászlóné	nyugdíjas pedagógus
Békés 7-es vk.	Eleki János	a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsának főtitkára
	Szántó Péter	a mezőkovácsházi Új Alkotmány Mgtsz termelési főmérnöke
Békés 8-as vk.	Fülöp Sándor	a dombegyházi Petőfi Mgtsz elnöke
	Kassai Béla	a Mezőhegyesi Nagyközségi Tanács elnöke
	Puja Frigyes	a Magyar Népköztársaság helsinki nagykövete
Békés 9-es vk.	Németh Ferenc	az MSZMP Orosháza Városi Bizottságának munkatársa
	Szente Sándor	a Nagyalföldi Kőolaj- és Földgáztermelő Vállalat orosházi üzemének irányítástechnikai műszerésze

¹⁷ Békés megye országgyűlési képviselőjelöltjei. Békés Megyei Népújság, 1985. június 1. 4.

Békés megyei képviselők a pártállami parlament utolsó ciklusában (1985-1990)

Békés 10-es vk.	Kunos Zoltán	a kardoskúti Rákóczi Mgtsz elnökhelyettese
	Zahorecz József	a gádorosi November 7. Mgtsz elnöke
Békés 11-es vk.	Fekete János	a Magyar Nemzeti Bank első elnökhelyettese
	Körösfalvi Pál	a Békés Megyei Tanács Tervező Vállalatának igazgatója
	Mészáros István	a Szarvasi Állami Tangazdaság igazgatója
Békés 12-es vk.	Iványi Lajos	a gyomaendrődi Lenin Mgtsz elnöke
	Kovács Gábor	a Gyomaendrődi 1. sz. Általános Iskola igazgatója
	Varga Zsigmond	nyugdíjas pedagógus
Békés 13-as vk.	Kozák Sándor	Szeghalom Város Tanácsának elnöke
	Maróthy László	a Minisztertanács elnökhelyettese
Békés 14-es vk.	Balogh László	a békési Egyetértés Mgtsz elnöke
	Püski János	a Mezőgép 2. sz. Gyára békési gyáregységének főmérnöke
Békés 15-ös vk.	Varju Józsefné	a Hazafias Népfront sarkadi bizottságának titkára
	Vass Józsefné	a sarkadi Lenin Mgtsz főkönyvelő-helyettese

IV. Az 1985. évi országgyűlési választások eredménye Békés megyében

Az 1985. évi országgyűlési voksolás országos választási listáján két olyan nevet is találunk, akiknek volt valamilyen szorosabb-lazább Békés megyei kötődése. Mandátumot szerzett a gyomai születésű Kállai Ferenc színművész, illetve Márk György, a Magyarországi Románok Demokratikus Szövetségének (MRDSZ) képviselője. Az előbbi az érvényes szavazatok 99,1 százalékát, míg utóbbi 99,2 százalékát kapta meg.¹⁸

IV.1. Választókerületi eredmények

Az 1985. június 8-i országgyűlési képviselő választás egyéni választókerületi eredményei Békés megyében:¹⁹

Vk. száma	Név	A választásra jogosultak száma	A szavazásban résztvevők %-a	Az érvényes szavazatok száma	Az érvénytelen szavazatok száma	Az érvényes szavazatokból a jelöltekre leadott szavazatok %-a
1.	Szarvas Andrásné Kurgyis Andrásné	25 444	92,3	22 293	1198	54,3 44,6
2.	Dr. Hankó Mihály Gyulavári Pál	23 236	95,9	21 299	990	50,2 49,0
3.	Magyar Pál Molnár Mihály	21 295	97,4	20 327	412	54,1 45,1
4.	Ancsin Károly Bayer János	20 041	97,5	18 915	618	55,1 43,9
5.	Szabó Miklós Bod Antal	21 576	97,8	20 290	803	62,0 37,2
6.	Sebesi Lászlóné Budai János	10 995	96,9	10 114	545	74,1 25,3
7.	Dr. Eleki János Dr. Szántó Péter	20 024	97,2	18 278	1183	65,2 34,2
8.	Puja Frigyes Kassai Béla Fülöp Sándor	20 191	97,3	19 349	296	54,8 28,9 16,0

¹⁸Az Országos Választási Elnökség közleménye az országgyűlési képviselők és a tanácsstagok országos választásának összesített eredményéről. Magyar Közlöny (1985) 24. sz. 570.

¹⁹Az országgyűlési választókerületek választási eredményei. Magyar Közlöny (1985) 24. sz. 578-579.

9.	Németh Ferenc Szente Sándor	25 864	95,8	23 058	1730	52,0 47,3
10.	Zahorecz József Kunos Zoltán	21 074	99,0	20 151	709	54,0 45,4
11.	Fekete János Mészáros István Dr. Körösfalvi Pál	21 327	96,1	19 141	1360	76,0 13,7 10,1
12.	Dr. Iványi Lajos Varga Zsigmond Kovács Gábor	22 201	97,6	20 710	956	57,2 30,3 12,0
13.	Dr. Maróthy László Kozák Sándor	25 562	97,7	24 055	913	87,7 12,0
14.	Balogh László Püski János	20 105	96,5	18 321	1076	58,2 41,4
15.	Vass Józsefné Varjú Józsefné (Pótválasztás)	15 149	96,4	14 098	809	49,8 49,2

A Választási Elnökség Békés megye Tanácsa 1985. június 22-i ülésére készített beszámolójából az derül ki, hogy a megyei választópolgárok száma 1985-ben 314 084 fő volt, ez mintegy 6 ezer fővel kevesebb, mint az öt évvel korábbi, 1980-ban megtartott voksoláskor. A megye 482 szavazóköreében a jogosultak 70 százaléka már a reggeli órákban leadta szavazatát. Összességében 305 996 fő vett részt a választáson (96,8%), ebből érvényesen szavazott 290 399 fő (95,5%), érvénytelenül 13 597 fő (4,5%). Az érvényes szavazatokból a jelöltekre leadott szavazatok száma 288 484 (99,3%), ellenszavazat 1 915 (0,7%). Az országos listára a választók 97%-a szavazott, országosan ez az arány 94% volt. A megye választókerületeinek egyéni jelöltjeire 96,8%-a voksolt, országosan ugyanez a szám pedig 93,9%.²⁰ 1985. június 8-án Békés megyében összesen 14 képviselőt és 12 pótképviselőt választottak meg.

²⁰ MNL BéML, A Békés Megyei Választási Elnökség beszámolója Békés megye Tanácsa 1985. június 25. ülésére, XXIII.21.49.

Az 1985. június 22-i országgyűlési képviselők pótválasztásának választókerületi eredménye Békés megyében:²¹

Vk. száma	Név	A választásra jogosultak száma	A szavazásban résztvevők %-a	Az érvényes szavazatok száma	Az érvénytelen szavazatok száma	Az érvényes szavazatokból a jelöltekre leadott szavazatok %-a
15.	Vass Józsefné Varjú Józsefné	15 147	97,7	14 604	192	56,5 42,5

1985. június 22-én a 15-ös számú sarkadi központú választókerületben azért kellett pótválasztást tartani, mert a két héttel korábbi választáson sem Vass Józsefné, a sarkadi Lenin Mgtsz főkönyvelő helyettese, sem pedig Varjú Józsefné, a Hazafias Népfront sarkadi titkára nem szerezte meg az abszolút többséget. A pótválasztáson végül Vass Józsefné lett a képviselő, Varjú Józsefné pedig a pótképviselő. Az összesített eredményekből kitűnik, hogy két olyan választókerület volt – a sarvasi és a szeghalmi – ahol nem választottak pótképviselőt, mivel ott az alulmaradt jelöltek nem szerezték meg az érvényes szavazatok 25 százalékát.

IV.2. A „sétálóutca-ügy”

Az 1985-ös országgyűlési választások során helyenként már megnyilvánult a társadalom elégedetlensége az állampárt néhány prominens politikusával szemben, aminek következtében nem szerzett mandátumot például a korábbi Veszprém megyei első titkár Pap János, vagy Komócsin Mihály Szegeden. Ebbe a vonulatba illeszkedik az az eset, *„amely kellemetlenül érintette a megye politikai és állami vezetését. Ez pedig a békéscsabai 2. sz. országgyűlési választókerület eredménye volt, amely szerint Gyulavári Pál (a megyei tanács elnöke, volt országgyűlési képviselő) alulmaradt dr. Hankó Mihállyal, a helyi Lenin Mgtsz elnökével szemben és csupán pótképviselő lett.”* Az MSZMP KB Társadalomtudományi Intézete által szerkesztett és belső használatra szánt *Az 1985. évi országgyűlési választások politikai tapasztalatai* című politikai szociológiai elemzés Békés megyével foglalkozó írásában azt olvashatjuk, hogy voltak olyan képviselők, akiknek a mandátumszerzését – ilyen volt többek között Szabó Miklós, a megyei pártbizottság első titkára, Maróthy László

²¹ Az országgyűlési választókerületek pótválasztási eredményei. Magyar Közlöny (1985) 26. sz. 627.

miniszterelnökhelyettes és Gyulavári Pál, a megyei tanács elnöke – „*a megyei pártapparátus mindenképpen szerette volna elérni.*” A tanulmány a megyében folytatott beszélgetésekre hivatkozva azt állítja, hogy a megyei tanács elnökének kudarca „*egyrészt bizonyos dolgok véletlenszerű egybeesésének, másrészt pedig egy sorozatos melléfogásnak a következménye.*”²² Az egyik ilyen ok az volt, hogy a békési megyeszékhelyen az 1985-ös esztendő megelőző időszakban kiépített belvárosi sétálóutca – ma Andrassy út, a nevezett időszakban Tanácsköztársaság útja – sok ott élő ellenérzését váltotta ki és fogalmazta meg azt a vádat, miszerint a nevezett sétálóutcat „*a közelben lakó megyei tanácselnök személyes óhajára építik, figyelmen kívül hagyva az utca körzetében lakó állampolgárok ellenvéleményét.*”²³ Egy riportműsor keretében ezek a vádak még a rádióban is elhangzottak, ami nem erősítette Gyulavári Pál választási esélyeit. A tanulmány a teljesség kedvéért idézi a megyei pártbizottság egyik munkatársát, aki az egész ügyet alaptalan és rosszindulatú rágalomnak minősítette, mivel „*a sétálóutca terveit a tanács már nagyon régen megrendelte, még jóval azelőtt, hogy Gyulavári Pál megyei tanácselnök lett.*”

1. kép: A Tanácsköztársaság útja Békéscsabán a nyolcvanas években

A másik befolyásoló körülmény az volt, hogy Gyulavári Pál nem abban a választókerületben, a belvárosnak számító békéscsabai 1-es számúban mérettette meg magát, ahol korábban mandátumot szerzett, hanem – a megyei párt végrehajtó bizottságának szándékával ellentétben – a 2-es számúban, ami Békéscsaba külvárosa és néhány kisebb szomszédos település. A korábbi évek nagyarányú belvárosi fejlesztéseinek ellenére a képviselő tartott a „*sétálóutca-ügy*” esetleges következményeitől, ezért is dönthetett a váltás mellett. A megyei pártbizottságon

²² Szoboszlai György: Az 1985. évi országgyűlési választások i.m. 36.

²³ uo. 36-37.

sokáig tartotta magát az a vélemény, hogy „ha Gyulavári Pál megmaradt volna a „rég” helyén a belvárosban, akkor a „sétálóutca-ügy” ellenére is megválasztják”. A 2-es számú választókerületben egy olyan jelöltpárja volt, aki tsz-elnyökként a körzetben élők jelentős részének munkaadója és „a helyi szlovák tsz-parasztok markáns képviselője is”. Ezek a körülmények komoly előnyt jelentettek dr. Hankó Mihálynak, amit tetézett az is, hogy a korábbi képviselő rosszul mérte fel az esélyeit. „A jelölőgyűléseket követően ragaszkodott hozzá, hogy egyedül, dr. Hankó Mihály nélkül járjon a választási gyűlésekre és rétegtalálkozókra. Erről az elhatározásáról a megyei pb munkatársai hiába próbálták meg lebeszélni, ő kitarthatott a döntése mellett. Ettől kezdve a két jelölt szétvált, és külön-külön folytatta a maga korteshadjáratát. Az eredmények ismeretében nyilvánvaló, hogy dr. Hankó Mihály jobban menedzselte magát.”²⁴

IV.3. Akiket nem választottak meg

Külön szeretnék kitérni a szeghalmi központú 13. számú választókerületre, ahol Maróthy László, a Minisztertanács elnökhelyettese mérközött meg Kozák Sándorral, Szeghalom Város Tanácsának elnökével. Előbbi a megye akkori legbefolyásosabb politikusa, a Politikai Bizottság és a kormány tagja, egy időben még Kádár János lehetséges utódaként is emlegették. A választást követő másnap a megyei napilap megkérdezte azokat a jelölteket, akik nem szereztek mandátumot, hogy vesztesnek érzik-e magukat? Ma már megmosolyogtató – és egy plurális demokráciában elképzelhetetlen – Kozák Sándor válasza, miszerint ő soha nem hitt abban, hogy ezt a választást megnyerheti. „Sőt, azt hiszem, ha véletlenül mégis úgy alakult volna, most boldogtalan lennék.” Nagyon hasonlóan nyilatkozott Kassai Béla is a battonyai körzetben, aki Puja Friggyessel szemben veszített: „Úgy éreztem, és ismerőseim is így látták, Puja Frigyes mellé kerülni a szavazólistán eleve azt jelenti, hogy legjobb esetben pótképviselő lehetek. Puja elvtárs remekül képviselte már eddig is a körzetet. Jól ismeri az itteniek ügyes-bajos dolgait.”²⁵

IV. 4. A megválasztottak személyi összetétele

Az 1985-1990 közötti parlamenti ciklus képviselői összetételében a korábbiakhoz képest lényeges változások következtek be, amelyből hármat szeretnék kiragadni és az országos adatokat a megyeikkel összevetni. Az 1985. június 28-i alakuló ülés 386 igazolt képviselőjéből 244, azaz 63% volt az új képviselők száma, tehát nagyjából „egyharmad-kétharmad volt az arány a régiek javára”.²⁶

²⁴ uo. 37.

²⁵ És akiket nem választottak meg?... Békés Megyei Népszavazás, 1985. június 11. 3.

²⁶ Kukorelli István: Adalékok az alkotmányos rendszerváltozásban közreműködő i.m. 18.

	Az igazolt képviselők száma	Az új képviselők száma	%
Országosan	386	244	63
Békés megyében	15	7	47

A fenti táblázatból jól kiolvasható, hogy a kötelező kettős és spontán jelölés miatt országosan bekövetkező jelentős fluktuáció²⁷ a Békés megyei képviselőket kevésbé érintette. A 15 egyéni képviselőből mindössze 7 volt új, vagyis olyan, aki egyik korábbi ciklusban sem volt tagja az Országgyűlésnek. A megyei képviselőcsoport csúcstartója az 1922-ben született Balogh László volt, aki a békési választókerületben szerzett mandátumot és 1985 nyarán már az ötödik, majd őt követte a kétegyházi általános iskola tanítója, Sebesi Lászlóné, aki a negyedik parlamenti ciklusát kezdhette meg. A régi képviselők közé soroltam a visszatérő békéscsabai Dr. Hankó Mihály tsz-elnököt is, aki a vizsgált időszakot közvetlenül megelőző öt esztendőben nem volt tagja az Országgyűlésnek, de 1976-1980 között viszont igen.²⁸ A 7 új, azaz első ciklusát megkezdő képviselőből 2 volt ún. spontán jelölt, a 11-es számú választókerületből Fekete János, a Magyar Nemzeti Bank első elnök-helyettese és Dr. Iványi Lajos, a 12-es számú, gyomaendrődi központú választókerületből.

Kukorelli István Tóth Károllyal közösen szerkesztett, *A rendszerváltozás államszervezeti kompromisszumai* című tanulmányban azt írja, hogy az 1985-1990 közötti ciklus „a középkorúak parlamentje, pontosabban a középkorú férfiak parlamentje”. Az egyéni választókerületekből mandátumot szerzett képviselők átlagéletkora országosan 45 év volt²⁹, a Békés megyei képviselőcsoport esetében ugyanez az adat 47 év, vagyis nincs jelentős eltérés. Az már annál inkább szembeötlő, hogy a 15 megyei képviselő között csak alig három hölgyet találunk. A megyei képviselőcsoport korelnöke az 1918-ban született és 2009-ben elhunyt Fekete János volt, míg a legfiatalabb tagja a megválasztásakor alig 30 esztendőes csorvási Ancsin Károly. Különös az is, hogy a névsorban egyetlen pártonkívülit sem találunk, a nyilvánosan elérhető adatok alapján mind a tizenöten tagjai voltak a Magyar Szocialista Munkáspártnak, míg országosan ugyanez az arány 75,1%, vagyis a 386 országgyűlési képviselőből 290 fő volt tagja az állampártnak³⁰.

²⁷ uo.18.

²⁸ Az Országgyűlés 9. ülésének jegyzőkönyve. Országgyűlési napló, 1975. I. kötet. 1976. június 24. 535.

²⁹ Kukorelli István: Adalékok az alkotmányos rendszerváltozásban közreműködő i.m. 19.

³⁰ uo. 21.

V. A megyei képviselőcsoport

A parlament munkáját 1988-ig kétféle működési elv határozta meg, az egyik ilyen a szakmai és ágazati alapon szerveződő bizottsági, illetve a területi. A magyar Országgyűlésben már 1956 óta működtek területi képviselőcsoportok, amelyeknek az volt a feladata, hogy koordinálják a megye egyéni választókerületeiben megválasztott képviselők munkáját.³¹ Üléseiken megtárgyalták „*a következő országgyűlési ülészak feladatait, a megyének, a fővárosnak az ülészak napirendjéhez kapcsolódó problémáit*”.³² A pártállami parlament utolsó ciklusának Békés megyei képviselőcsoportja 1985. június 25-én tartotta meg alakuló ülését, ahol Szikszai Ferenc, a Hazafias Népfront (HNF) megyei bizottsága titkárának javaslatára a csoport vezetőjének Németh Ferencet, a 9. sz. választókerület képviselőjét választották meg.³³ A megyei napilap híradása szerint a választás évében – az alakuló ülést nem számítva – összesen két alkalommal tanácskoztak a megye képviselői. A szeptember 25-i békési találkozón még Szikszai Ferenc, a HNF megyei titkára elnökölt³⁴, a decemberi békéscsabai találkozón azonban már Németh Ferenc vezette az ülést.³⁵

Magyar Pál, aki ebben az időben a mezőberényi központú választókerület képviselője volt, személyes találkozónk során megerősítette, hogy ezek a megyei képviselőcsoport-ülések szinte minden esetben az ülészakokat közvetlenül megelőzően és más-más helyszíneken, de mindig a megye valamelyik településén zajlottak. A csoporton belül munkamegosztás volt, az egyes napirendekhez az országgyűlésben vagy az illetékes szakszervezetekben azok szóltak hozzá, akik a civil életben is abban az adott ágazatban tevékenykedtek. Ennek megfelelően az ipart érintő kérdésekben Magyar Pál vagy Szarvas Andrásné, az 1-es választókerület képviselője volt a napirend felelőse, a mezőgazdaságra vagy a termelőszövetkezetekre vonatkozóakban pedig Eleki János, a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsának főtitkára és így tovább.

1987 májusában még arra is volt példa, hogy Debrecenben együtt ülésezett a Hajdú-Bihar megyei és a Békés megyei képviselőcsoport. Az eseménynek azért volt jelentősége, mert „*Hajdú-Bihar megye hét felsőoktatási intézménye közül a Debreceni Agrártudományi Egyetemnek és a Debreceni Tanítóképző Főiskolának is meghatározó szerepe*” volt a békési szakemberképzésben. A DATE-nak ekkor már működött egy kara Szarvason és ugyanebben az

³¹ uo. 32.

³² Dr. Bálint Tibor: Az országgyűlés. Békés Megyei Népújság, 1985. augusztus 17. 4.

³³ Megalakult a megyei képviselőcsoport. Békés Megyei Népújság, 1985. június 26. 1.

³⁴ Békésen tartotta ülését a megyei képviselőcsoport. Békés Megyei Népújság, 1985. szeptember 26. 1.

³⁵ Ülést tartott a megyei képviselőcsoport. Békés Megyei Népújság, 1985. december 10. 1.

évben indult a tanítóképző főiskola helyi tagozata a békési megyeszékhelyen.³⁶ Ugyanezen év augusztusában Békéscsabán tanácskoztak a képviselők, itt a Grósz-kormány stabilizációs programjának tervezete volt a terítéken, a Minisztertanácsot Kapolyi László ipari miniszter képviselte. A megyei napilap beszámolója szerint program arra vállalkozott, hogy *„minden lehetséges eszközzel, a tartalékok mozgósításával, jelentős átalakítással, ha kell, áldozatok árán is, mintegy három év alatt fokozatosan megállítsa az eladósodást, és 1990-től stabilizálja az ország gazdasági helyzetét”*. Azt a korabeli cikkíró is elismeri, hogy *„a programot a kényszer szülte és hogy ilyen formában nem ígérhet például — mert nincs is miből — életszínvonal-emelést”*. A hozzászólásaikban a megyei képviselők már alig burkoltan mutattak rá a gazdaságirányításnak a korszakra jellemző visszáságaira, példaként felhozva azt az esetet, amikor *„az egyik üzem importál valamit, miközben ugyanazt egy másik olcsóbban exportálja”*, valamint megemlítették a lakosság félelmeit a bevezetésre váró személyi jövedelemadóval kapcsolatban.³⁷ Az 1987. decemberi csorvási ülésen a képviselők megvitatták a jogalkotásról szóló törvényjavaslatot³⁸, amiből az Országgyűlés december 16-17-i ülésén az 1987. évi XI. törvény született és ami egy jelentős lépés volt a jogállamiság felé vezető úton³⁹.

Az 1988. évben Németh Ferenc, a megyei képviselőcsoport elnöke, az MSZMP Orosházi Városi Bizottságának munkatársa az Alkotmány-előkészítő Bizottság tagja lett. A megyei újságnak adott interjúból az olvasók azt is megtudhatták, hogy az Országgyűlés könyvtárában külön terem állt a képviselők rendelkezésére, hogy zavartalanul tanulmányozhassák a témához kapcsolódó szakirodalmat.⁴⁰ A pártállami parlament utolsó időszakának egyre sűrűsödő ülésnapjai és törvényalkotási dömpingje már egyre inkább a felszínre hozta azt a problémát, hogy a képviselők általában nem főállású professzionális politikusok voltak. Korom Mihály 1989. januári felvezető expozéjában már felvetette, hogy szükség volna a megyei képviselőcsoportok mellé egy szakértőkből álló csapatra, Vass Józsefné, a sarkadi választókerület képviselője pedig egy már-már elkeseredett hangú felszólalásban kérte – egyebek mellett – a Házszabály módosítását, ami rendezné a képviselőcsoportok helyét és szerepét.⁴¹

³⁶ Napirenden a szakemberképzés, betegellátás. Békés Megyei Népiújság, 1987. május 16. 1.

³⁷ Vita a kormány stabilizációs programjának tervezetéről. Békés Megyei Népiújság, 1987. augusztus 20. 1.

³⁸ Tanácskozott a megyei képviselőcsoport. Békés Megyei Népiújság, 1987. december 4. 1.

³⁹ Kukorelli István: Adalékok az alkotmányos rendszerváltozásban közreműködő i.m. 25.

⁴⁰ Németh Ferenc az Alkotmány-előkészítő Bizottságban. Békés Megyei Népiújság, 1988. október 6.

⁴¹ Vass Józsefné felszólalása. Békés Megyei Népiújság, 1989. január 12. 3.

VI. A képviselők javadalmazása a pártállami parlament utolsó korszakában

Mezőberényt és további négy települést a ciklusban képviselő Magyar Páltól a személyes beszélgetésünk során rákérdeztem a képviselő javadalmazásra is. Az egykori politikus úgy emlékezett vissza, hogy a ciklus első időszakában ez az összeg havi 2 000 forint volt, ami annak második felében 5 000 forintra emelkedett. Ebből kellett fedezni minden kiadást, tehát az utazást, a szállást, az étkezést, a ruházkodást és persze ne felejtjük el, hogy az egyéni képviselőknek a választókerületükön belül is utazniuk kellett, fogadóórákat tartani, eljutni a megye más-más helyszínén megtartott képviselőcsoport-ülésekre, aminek szintén voltak költségei. A pártállami korszak országgyűlési képviselői, leszámítva azokat, akik mellette tanácselnökök vagy az állampárt főállású funkcionáriusai voltak, szinte kivétel nélkül megtartották főfoglalkozásukat és mellette végezték képviselői munkájukat. A ciklus első időszakában a Tisztelt Ház összesen 22 ülést tartott⁴², tehát a 2 000 forintos havi költségtérítés még akár fedezhette is az említett kiadásokat, de 1987 decemberétől – az egyre növekvő törvényalkotási tempó miatt – ugyanez a szám már 61 ülést jelentett⁴³. Csak hogy szemléltessem az 5 000 forint akkori értékét, a Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint a teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete 1988-ban 8 968 forint, 1989-ben 10 571 forint⁴⁴, a létminimum pedig havi 4 000 forint volt.⁴⁵

VI.1. Mire elég havi ötezer forint?

A Békés Megyei Népűjság 1989. január 17-i számában arról kérdezett meg három megyei országgyűlési képviselőt, hogy mire fordítják a költségtérítésüket, illetve mire elég a havi 5 000 forint? Az első nyilatkozó maga a képviselőcsoport vezetője, Németh Ferenc volt, aki a képviselőtársai nevében is azt mondta, hogy leginkább azon töri a fejét, miként oszthatná be az említett összeget oly módon, hogy minden felmerülő kiadást fedezzen. *„Budapesten igyekszem viszonylag olcsó szállást keresni, kollégiumokban foglalkozok helyet, ha nincs rá mód, olcsóbb szállodákban”* – nyilatkozta a megyei újságnak az orosházi képviselő, ami remekül rávilágít a képviselői juttatások akkori rendezetlen helyzetére. Panaszkodott még arról is, hogy a választópolgárok elvárják az országgyűlési képviselőktől a tájékozottságot, de az ehhez szükséges folyóiratok, újságok, tanulmányok beszerzése szintén a szűkös keret terhére történik. Hozzátette még, hogy a képviselők alig fele rendelkezik saját telefonnal.⁴⁶

⁴² Kukorelli István: Adalékok az alkotmányos rendszerváltozásban közreműködő i.m. 25.

⁴³ uo. 25.

⁴⁴ https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_qli001.html (letöltés: 2025. jan. 02.)

⁴⁵ <https://www.bama.hu/kozelet/2009/09/retro-89-regi-idok-arai-reklamjai> (letöltés: 2024. dec. 28.)

⁴⁶ Mire futja és mire nem telik a költségtérítésből? Békés Megyei Népűjság, 1989. január 17. 3.

Ezt erősítette meg Magyar Pál egykori mezőberényi képviselő is, aki úgy emlékezett vissza, hogy a ciklus végén már egy elfogadható színvonalú szállodai szobát sem engedhetett meg magának, ezért néhányszor egy fővárosi munkásszállón volt kénytelen megszállni, ahol együtt kellett használnia a közös zuhanyzót és mosdót az ott lakó, zömében lengyel és orosz nemzetiségű munkásokkal. Elmondása szerint ő még a szerencsésebbek közé tartozott, ugyanis civil munkahelye, a Mezőgép fenntartott egy bérelt lakást Budapesten, amit az esetek döntő többségében igénybe tudott venni. Nem volt jobb a helyzet az étkezéssel sem, az Országgyűlés Vadásztermében működő éttermet a nem éppen visszafogott árairól híres Gundel üzemeltette⁴⁷, ahol a szerényebb jövedelmű képviselők számára a 10 forintos kávé és a 120-160 forintba kerülő ebéd⁴⁸ megfizethetetlen luxusnak számított, ezért aki tehetett, a lényegesen olcsóbb alagsori menzát vette igénybe. Magyar Pál szerint valamivel könnyebb helyzetben azok a parlamenti képviselők voltak, akik politikusi munkájuk mellett vállalati vezetők, tsz-elnökök, az MSZMP pártapparátusának főállású dolgozói vagy tanácselnökök voltak, mert nekik adott esetben volt lehetőségük a felmerülő költségeiket elszámoltatni, vagy a szolgálati-vállalti gépkocsit igénybe venni.

1. kép: Magyar Pál képviselői igazolványa. Saját felvétel

VI.2. A képviselők egyéb juttatásai

Bizonyos szempontból a juttatásokhoz sorolhatjuk, hogy az országgyűlési képviselői igazolvánnyal térítésmentesen vehették igénybe a MÁV, a Volán és a BKV járatait, de ez a kedvezmény nem vonatkozott a sétahajókra és az erdei kisvasutakra. Volt lehetőségük arra is, hogy soron kívül telefont igényeljenek – ez különösen nagy szó, ismerve a kádári Magyarország háztartásainak telekommunikációs eszközökkel való gyatra ellátottságát, sokan évtizedek óta

⁴⁷ A Parlament másik arca. Pest Megyei Hírlap, 1988. december 24. 11.

⁴⁸ Mire futja és mire nem telik a költségterítésből? Békés Megyei Népújság, 1989. január 17. 3.

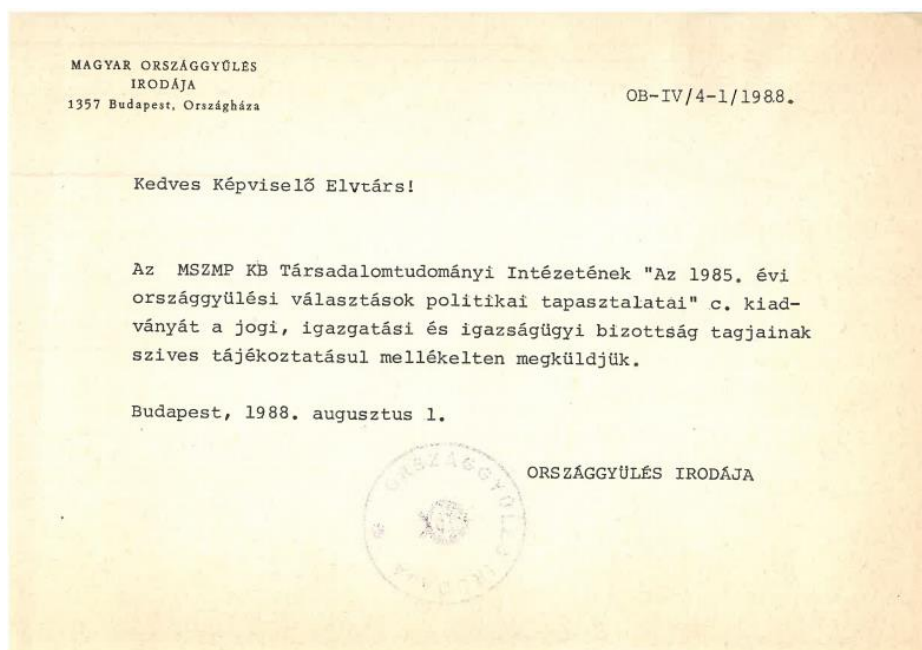
vártak a telefonra –, illetve a MERKUR-nál szintén soron kívül juthattak személygépkocsihoz. Némi feszültséget okozott az is, hogy a vidéki képviselők a fővárosi társaikhoz képest – az ország régióként eltérő gazdasági fejlettsége miatt – sokszor lényegesen szerényebb anyagi körülmények között éltek. Budapesten a ciklus végén már nem volt ritka a havi bruttó 30 000 forintos vezetői fizetés sem. A Mezőberényt és térségét képviselő Magyar Pál megemlítette azt is, hogy őt személy szerint felháborította az 1990-ben megválasztott honatyák – a korábbiakhoz képest – lényegesen magasabb javadalmazása.

VII. Békés megyei képviselők az állampárt utolsó időszakában és a rendszerváltozás hajnalán

A Békés megyei képviselők parlamenti tevékenységét Kukorelli István hármas felosztása alapján fogom vizsgálni, ami az Országgyűlés 1985-1987 közötti időszakát a „zártállami” jelzővel aposztrofálja. A szerző véleménye szerint ebben az időben *„nem tűntek el az Országgyűlés politikai korlátai, sőt, éppen ellenkezőleg, a választások ellenreakciójaként adminisztratív korlátok jelentek meg: tipikusan ilyen az 1986-ban elfogadott ügyrend módosítás, amely korlátozta az aktívabbá váló képviselők jogait”*.⁴⁹ A korlátozások további eszköze volt a törvényjavaslatok általános és részletes vitájának együttes lefolytatása, hogy elkerülhető legyen a képviselői módosító indítvány, továbbá a zárt ülések könnyített elrendelhetősége, ami érvényes volt a bizottságokra is. *„Az ügyrendben direkt módon kifejeződött az Országgyűlés politikai meghatározottsága: normatív módon megfogalmazódott a korábbi általános gyakorlat, miszerint az Országgyűlés tisztségviselőit és a kormányzati rendszer valamennyi korabeli szereplőjét (Népköztársaság Elnöki Tanácsa, Minisztertanács), de a Legfelsőbb Bíróság elnökét és a legfőbb ügyészt is az MSZMP KB és a Hazafias Népfront OT javaslatára választja meg az Országgyűlés.”*⁵⁰

⁴⁹ Kukorelli István: Adalékok az alkotmányos rendszerváltozásban közreműködő i.m. 23.

⁵⁰ Kukorelli István: Adalékok az alkotmányos rendszerváltozásban közreműködő i.m. 24.

Az MSZMP KB kiadványához mellékelt képviselői tájékoztató (Saját felvétel)

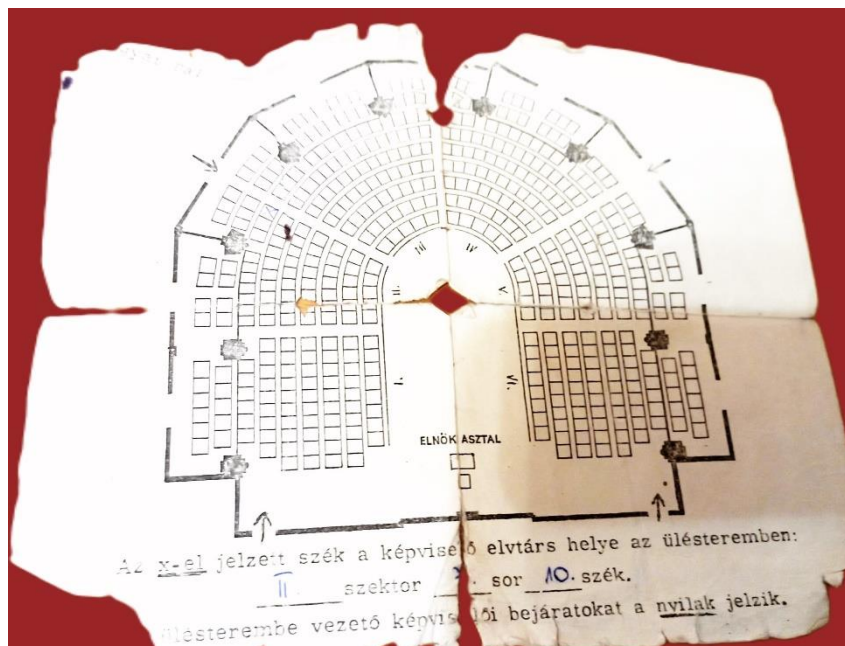
VII.1. Az alakuló ülés

Az utolsó pártállami parlament 1985. június 28-án tartotta meg alakuló ülését, amely a minisztertanács tagjait – köztük Lázár György kormányfőt és a szeghalmi születésű, a körzetben egyéni képviselői mandátumot szerző Maróthy Lászlót, a Minisztertanács elnökhelyettesét – egyhangúlag megszavazta⁵¹. A korszak legmagasabb rangú megyei politikusának számító Maróthy László 1987. december 16-ig töltött be a kormányfő-helyettesi tisztséget és volt az Országos Tervhivatal vezetője⁵², majd ugyanezen a napon választotta meg az Országgyűlés környezetvédelmi és vízgazdálkodási miniszternek⁵³, akinek jelen dolgozatomban kizárólag országgyűlési képviselői tevékenységét vizsgálom.

⁵¹ Az Országgyűlés 1. ülésének jegyzőkönyve. Országgyűlési napló, 1985. I. kötet. 1985. június 28. 15.

⁵² <https://neb.hu/asset/phpIaBbuF.pdf> (letöltés: 2025. jan. 02.)

⁵³ Az Országgyűlés 21. ülésének jegyzőkönyve. Országgyűlési napló, 1985. II. kötet. 1987. december 16. 1584

1. kép: Magyar Pál üléstermi helyét jelző tájékoztató (Saját felvétel)

VII.2. Bizottsági tagságok

A Barcs Sándor által elnökölt Mandátumvizsgáló Bizottságnak egyetlen Békés megyei tagja volt, a kétegyházi Sebesi Lászlóné.⁵⁴ A Hazafias Népfront Országos Tanácsának javaslatára az Alkotmányjogi Tanács tagja lett Dr. Eleki János, Békés megye 7-es számú választókerületének képviselője.⁵⁵

Az 1985. június 28-i alakuló ülésen a Békés megyében mandátumot szerzett képviselők az alábbi állandó bizottságokban kaptak helyet⁵⁶:

Bizottság	Képviselő tag	Választókerület
Mandátumvizsgáló Bizottság	Sebesi Lászlóné	Békés megye 6-os vk.
Építési és Közlekedési Bizottság	Zahorecz József	Békés megye 10-es vk.
Ipari Bizottság	Szarvas Andrásné	Békés megye 1-es vk.
Kulturális Bizottság	Márk György	országos lista
Külügyi Bizottság	Dr. Fekete János	Békés megye 11-es vk.
Külügyi Bizottság	Sebesi Lászlóné	Békés megye 6-os vk.

⁵⁴ Az Országgyűlés mandátumvizsgáló bizottságának jelentése az országgyűlési képviselők megbízólevelének megvizsgálásáról. Országgyűlési irományok, 1985. I. kötet. 2.sz. 14.

⁵⁵ A Hazafias Népfront Országos Tanácsának javaslata az Alkotmányjogi Tanácsba. Országgyűlési irományok, 1985. I. kötet 3. sz. 15.

⁵⁶ A táblázatot az Országgyűlési Napló I. kötet jegyzőkönyvei alapján állítottam össze

Mezőgazdasági Bizottság	Dr. Hankó Mihály	Békés megye 2-es vk.
Jog, Igazgatási és Igazságügyi Bizottság	Dr. Iványi Lajos	Békés megye 12-es vk.
Kereskedelmi Bizottság	Balogh László	Békés megye 14-es vk.
Terv- és Költségvetési Bizottság	Szabó Miklós	Békés megye 5-ös vk.
Mentelmi és Összeférhetlenségi Bizottság	Németh Ferenc	Békés megye 9-es vk.

A megalakuláskor egyetlen bizottságba sem került be a mezőberényi Magyar Pál, a csorvási Ancsin Károly, a Battonyáról származó és ott mandátumot szerzett helsink-i nagykövet Puja Frigyes, valamint Vass Józsefné, a sarkadi Lenin Mgtsz főkönyvelő-helyettese. A táblázatban feltüntettem Márk Györgyöt is, a Magyarországi Románok Demokratikus Szövetségének elnökét, aki ugyan nem valamely választókerületből került be az Országgyűlésbe, hanem országos listán, de Békés megyében élt.

Az egészen biztosan kijelenthető, hogy a megválasztott képviselők többsége nem a szakterületének megfelelő bizottsági posztot kapta, jó példa erre Zahorecz József, a gádorosi November 7. Mgtsz elnöke, aki az Építési és Közlekedési Bizottság tagja lett, de említhetnénk a nyugdíjas pedagógus Sebesi Lászlónét a Külügyi Bizottságból, illetve a békési szintén tsz-elnök Balogh Lászlót, aki a Kereskedelmi Bizottságba került. Mindebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy ezeknek a parlamenti szaktanácsadókknak – az Országgyűléshez hasonlóan – a súlya meglehetősen csekély lehetett ebben az időszakban.

VII.3. Megyei képviselők a „zárt-állami” korszakban

Békés megyei képviselők felszólalásai az Országgyűlés „zárt-állami” korszakában (1985-1987)⁵⁷:

Felszólaló	Ideje	Tárgy
Balogh László	1985.10.10.	A Minisztertanács elnökének előterjesztése a kormány programjáról
Szabó Miklós	1985.12.21.	A népgazdaság hetedik ötéves tervéről szóló törvényjavaslat
Németh Ferenc	1986.03.20	Az építésügyi és városfejlesztési miniszter beszámolója feletti vita
Ancsin Károly	1986.06.26.	A honvédelmi miniszter beszámolója a honvédelemről szóló 1976. évi I. törvény végrehajtásáról

⁵⁷ A táblázatot az Országgyűlési Napló I-II. kötet jegyzőkönyvei alapján állítottam össze

Sebesi Lászlóné	1986.10.23.	A házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény módosításáról szóló törvényjavaslat
Fekete János	1986.12.20.	A külügyminiszter beszámolója a kormány külpolitikai tevékenységéről
Dr. Eleki János	1987.03.19.	A földről szóló törvényjavaslat tárgyalása
Dr. Iványi Lajos	1987.03.19.	A földről szóló törvényjavaslat tárgyalása
Fekete János	1987.09.16.	A Minisztertanács elnökének előterjesztése a kormány munkaprogramjáról
Szarvas Andrásné	1987.11.17.	Az 1987-ben előterjesztett kormányprogram feletti vita
Vass Józsefné	1987.12.16.	A Magyar Népköztársaság 1988. évi költségvetéséről, valamint az állami pénzügyekről szóló 1979. évi II. törvény módosításáról szóló törvényjavaslatok

A fenti táblázatban összegyűjtöttem a Békés megyei országgyűlési képviselők 1985-1987 közötti, Kukorelli István által „zártállaminak” aposztrofált időszakban elhangzott felszólalásait, amelyek stílusuk és tartalmuk alapján, egy-egy apróbb kivételtől eltekintve, nem igazán különböztek a korábbi ciklusok – lényegi kritikát nélkülöző – parlamenti beszédétől. A nevezett korszakra valóban illet Tölgyessy Péter definíciója, miszerint *„ez az országgyűlés pusztán a pártállam szavazógépeként működhetett, a képviselők saját magukon kívül nem képviselnek senkit sem, legfeljebb csupán mint szűkebb pátriájuk, szakmájuk kijáró emberei közvetítenek valamiféle kollektivitást”*⁵⁸.

Smuk Péter alkotmányjogász tanulmányában megemlíti, hogy *„egy-két panaszos felszólalást már 1987-től regisztrálni lehet”*⁵⁹, ami a Békés megyei képviselők felszólalásaiban – bár meglehetősen burkoltan és visszafogottan – is fellelhető itt-ott. Jól szemlélteti ezt Vass Józsefné, Békés megye 15-ös számú választókerületének 1987. december 16-án, A Magyar Népköztársaság 1988. évi költségvetéséről, valamint az állami pénzügyekről szóló 1979. évi II. törvény módosításáról szóló törvényjavaslatok című vitájában elhangzott felszólalása: *„A stabilizáció úgy hiszem, valamennyiünk közös ügye. Azt ma már világosan látjuk, hogy nem fog*

⁵⁸ Smuk Péter: Az Országgyűlés funkcióinak fejlődéstörténete – 1985-1990. Jog – Állam – Politika 1. (2009) 3. sz. 43-44.

⁵⁹ uo.44.

zökkenőmentesen menni. A gyorsítást óhajtó felfokozott figyelem és olykor türelmetlenség is tapasztalható. Máskor meg jöjjön, aminek jönnie kell hangulat uralkodik. Sajnos, emberek, családok, fiatalok és öregek kerülnek átmenetileg, az esetek többségében önhibájukon kívül nehéz, esetleg kritikus helyzetbe. Erre oda kell figyelniünk minden szinten és határozott, gyors megoldást kell találnunk”⁶⁰.

Hasonló hangvételű Szarvas Andrásné, Békéscsaba országgyűlési képviselőjének a kormányprogram parlamenti vitájában ugyanebben az évben elhangzott felszólalása, ahol a választóira hivatkozva kifejti, hogy *„bennük van a célokkal való egyetértés, de a megvalósulás iránti bizalmatlanság is. Egyesek nem látják a célok végrehajtására a garanciát. Azt mondják, hogy az utóbbi években több kormány szintű határozat is született, de a végrehajtás nem mindig volt következetes. Tartanak tőle, hogy hosszúra nyúlik az az időszak, ami az átmenetet jelenti, és ennek kapcsán is tovább csökkennek a jelenleg is alacsony munkabérek, s a tervezettnél gyorsabban romlik az életszínvonal”⁶¹. Fekete János, a szarvasi választókerület képviselője és a Magyar Nemzeti Bank első elnökhelyettese szintén kritikát fogalmazott meg és figyelmeztette az Országgyűlést, hogy a megelőző két esztendőben 2 milliárd dollár hiány keletkezett a konvertibilis fizetési mérlegben és a fogyasztás külföldi hitelből történő finanszírozása megengedhetetlen.⁶²*

1987. decembere egy jelentős lépés volt az átalakulás felé, *„a törvények uralma, a parlament valódi törvényhozási funkciója irányába”⁶³. Az ekkor elfogadott jogalkotási törvény – ugyan nem törölte el a Népköztársaság Elnöki Tanácsa (NET) helyettesítő hatáskörét –, de meghatározta „a NET által már nem szabályozható tárgyakat: társadalmi rendet, gazdasági rendet, állampolgárok alapvető jogait”. A jogszabály a miniszterek és államtitkárok jogalkotó hatáskörét is megvonta, így a parlament elkezdhetett valódi államhatalmi intézményként funkcionálni, ezért az ezt követő időszakban lényegesen többször kellett összehívni az Országgyűlést, ami egyet jelentett a képviselők terheinek a növekedésével is.⁶⁴ Mindezekhez hozzájárult még egy kormányfőcsere is, az akkor már 12 éve hivatalban lévő Lázár Györgyöt „a markánsan balos” imázssal rendelkező Grósz Károly követte a miniszterelnöki poszton.⁶⁵ Új korszak kezdődött.*

⁶⁰ Az Országgyűlés 21. ülésének jegyzőkönyve. Országgyűlési napló, 1985. II. kötet. 1987. december 16. 1629.

⁶¹ Az Országgyűlés 18. ülésének jegyzőkönyve. Országgyűlési napló, 1985. II. kötet. 1987. szeptember 17. 1341.

⁶² Az Országgyűlés 21. ülésének jegyzőkönyve. Országgyűlési napló, 1985. II. kötet. 1987. szeptember 16. 1275.

⁶³ Smuk Péter: Az Országgyűlés funkcióinak i.m. 49.

⁶⁴ uo. 49.

⁶⁵ Medgyesi Konstantin: Apagyilkosság. Bp. 2022. 95.

VII.4. Az egypártrendszer utolsó évében

Kukorelli István az 1988-as évet az Országgyűlés „*reneszánszának*” nevezi, illetve „*az egypártrendszerű szuverenitás (főhatalom) és a parlamenti szuverenitás (főhatalom) közötti küzdelem első menetének, amelyben a politikailag az egypártrendszer által meghatározott parlament már feltámadni látszik*”. Ebben az esztendőben már érezhetően megnőtt az állampolgári igény a politikai képviselet iránt, „*az ősszel társadalmi vitára bocsátott választójogi törvény tervezetét (...) a közvélemény lesöpörte az asztalról*.” Az ebben az időben formálódó ellenzék 1988 második felében már vitatja az Országgyűlés legitimitását, ezt mutatják a képviselők visszahívását jelző indítványok, javaslatok a parlament felosztatására és egy új alkotmányozó nemzetgyűlés létrehozására.⁶⁶

Az események további alakulását jelentősen befolyásolta az 1988-as májusi pártértekezlet, ahol kiesett a vezetésből – többek között – Maróthy László, Békés megye 13-as számú választókerületének képviselője, de ami ennél is fontosabb, hogy az állampárt „*ezt követően nem fékezni, hanem legalábbis szavakban támogatni kívánta a parlamenti reformfolyamatokat*”.⁶⁷

Békés megyei képviselők felszólalásai az 1988. évben⁶⁸:

Felszólaló	Ideje	Tárgy
Dr. Eleki János	1988.03.16.	A mezőgazdasági termelőszövetkezetekről szóló 1967. évi III. törvény módosításáról szóló törvényjavaslat tárgyalása
Németh Ferenc	1988.03.16.	A közúti közlekedésről szóló törvényjavaslat tárgyalása
Dr. Iványi Lajos	1988.03.17.	A mezőgazdasági termelőszövetkezetekről szóló 1967. évi III. törvény módosításáról szóló törvényjavaslat feletti vita folytatása
Fekete János	1988.06.29.	A Magyar Népköztársaság 1987. évi költségvetésének végrehajtásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása
Magyar Pál	1988.06.30	Az ipari miniszter beszámolója az ipar szerkezetátalakítási feladatairól

⁶⁶ Kukorelli István: Adalékok az alkotmányos rendszerváltozásban közreműködő i.m. 26.

⁶⁷ uo. 27.

⁶⁸ A táblázatot az Országgyűlési Napló II-III. kötet jegyzőkönyvei alapján állítottam össze

Balogh László	1988.10.06.	Az általános forgalmi adóról szóló 1987. évi V. törvény módosításáról és a magánszemélyek jövedelemadójáról szóló 1987. évi VI. törvény módosításáról szóló törvényjavaslatok tárgyalása
Fekete János	1988.11.25.	A kormány stabilizációs gazdasági programjának végrehajtásáról és az 1989. évi gazdaságpolitikai feladatokról szóló beszámoló feletti vita folytatása
Németh Ferenc	1988.11.26	Az Elnöki Tanács írásos kiegészítő jelentése
Balogh László	1988.12.22.	A magánszemélyek jövedelemadójáról szóló 1987. évi VI. törvény módosításáról szóló törvényjavaslat tárgyalása

Az Országgyűlés az év öt ülőszakában összesen 14 ülést tartott, 26 törvényt fogadott el, elhangzott két miniszteri beszámoló és hat tájékoztató, 19 interpelláció és 10 kérdés megválaszolására került sor. A parlament fő funkciói, a törvényhozás és az ellenőrzés is megerősödött. *„Nagyon jól kifejezi a törvényhozó hatalom szemléletében bekövetkezett kilencvenfokos változást az Országgyűlés 33. ülésén történt eset. Az 1988. november 26-i ülésen – s erre 1949 óta nem volt példa – az Országgyűlés nem vette tudomásul a riasztó- és gázpisztolyok engedélyezésének törvényerejű rendeleti szabályozását.”*⁶⁹ Az öt hozzászóló⁷⁰ közül az egyik az orosházi Németh Ferenc volt, a megyei képviselőcsoport vezetője, aki a parlamenti ülésen úgy fogalmazott, hogy mivel az Elnöki Tanács elnöke és a honvédelmi bizottság titkára meggyőzte arról, hogy az 1988. évi 23. számú törvényerejű rendelet az általa és választópolgárai által kifogásolt 12. §-át visszavonják, így eláll a hozzászólástól és támogatja, hogy a nevezett törvényerejű rendeletből törvény legyen.⁷¹

Békés megye gazdaságában mindig is kiemelten fontos volt az agrárium és a rendszerváltozást megelőzően a termelőségvetkezetek. A nyolcvanas évek második felében a megyei szövetkezeti dolgozók létszáma elérte a 70 000 főt⁷², ezért nem véletlen, hogy az 1985-ben mandátumot szerzett 15 képviselőből négy tsz-elnököt is találunk és ide sorolhatjuk Dr.

⁶⁹ uo. 29.

⁷⁰ uo. 29.

⁷¹ Az Országgyűlés 33. ülésének jegyzőkönyve. Országgyűlési napló, 1985. II. kötet. 1987. november 26. 2750.

⁷² Befejeződött az Országgyűlés tavaszi ülőszaka. Békés Megyei Népújság, 1988. március 18. 1.

Eleki Jánost, a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsának (TOT) főtitkárát is.

Az 1988. március 16-án, a termelőszövetkezetekről szóló törvény módosítása vitáján két Békés megyei képviselőt is felszólalt. A TOT elnöke a törvénytervezetet a reformfolyamatok szerves részének tekintette, ami a termelőszövetkezetek igényeihez igazodó keretszabályozást kínált. Öröndetesnek tartotta, hogy „*a tervezet szerint a termelőszövetkezeti tagok olyan munkaszervezeti formát is választhatnak, amelyben a jövedelemszerzés teljes egészében a vállalkozói jellegre, a munkavégzés eredményéből való részesedésére épülhet*”⁷³. Hozzászolt a törvénytervezet vitájához a gyomaendrői Iványi Lajos is, a helyi Lenin Mgtsz elnöke, aki aggodalmának adott hangot a törvény végrehajtását akadályozó bürokrácia, a fontoskodás, a hatalomfitogtatás miatt.⁷⁴

A Ceausescu-rezsim falurombolása következtében az 1988-as esztendőben már tömegesen jelentek meg Békés megyében az erdélyi, többségében magyar nemzetiségű menekültek. A helyi lakosság példátlan összefogás keretében igyekezett segíteni a bajbajutottakon, és az Országgyűlésben is mind többször került terítékre az erdélyi magyarság ügye. Fekete János, Békés megye 11-es számú választókerületének képviselője is kitért az egyre súlyosabb helyzetre és a korban szokatlan módon a parlamenti ülésen a vármegye megnevezést használta: „*Békés vármegye egy soknemzetiségű vármegye, ahol magyarok, szlovákok, németek, románok, délszlávok élnek nagy egyetértésben évszázadok óta. A vasárnapi aktívaülésemen választóim arra kértek, hogy itt a Parlamentben jelentsem be, hogy teljes mértékben támogatják kormányunkat, az Országgyűlést a romániai kisebbségek érdekei megvédését szolgáló erőfeszítéseikben.*”⁷⁵

Ebben az évben hangzott el *Az ipari miniszter beszámolója az ipar szerkezetátalakítási feladatairól* című vitában Magyar Pál, a mezőberényi választókerület képviselőjének első parlamenti hozzászólása is, aki a bérek kedvezőtlen alakulásával igyekezett felhívni a figyelmet a térség gazdasági elmaradottságára: „*1987-es adat: országos átlag 7025 Ft/hó, a megyei átlag 6122 Ft/hó. Az elmaradás 14,7 százalék. Békés megyében, de választókerületemben is igen sokan keresnek főmunkaidőben 5-6 ezer forint körüli összeget, amiből családokat tartanak el. Ez igen elgondolkasztató.*” Az 1982-től megjelent új gazdasági formák – GMK, VGM-ek – és a másodállás megjelenésével nem kívánt mellékhatásként jelentkezett a főmunkaidőben végzett munka leértékelődése.⁷⁶ Magyar Pál személyes találkozónk során elmondta, hogy az első

⁷³ Megkezdődött az Országgyűlés tavaszi ülősszaka. Békés Megyei Népújság, 1988. március 17. 3.

⁷⁴ Befejeződött az Országgyűlés tavaszi ülősszaka. Békés Megyei Népújság, 1988. március 18. 1.

⁷⁵ Az Országgyűlés 25. ülősszékének jegyzőkönyve. Országgyűlési napló, 1985. II. kötet. 1988. november 26. 2008.

⁷⁶ Az Országgyűlés 26. ülősszékének jegyzőkönyve. Országgyűlési napló, 1985. II. kötet. 1988. november 26. 2127.

felszólalást és az azzal járó lámpalázat Kádár János személyes jelenléte és a „szűzbeszédét” tartó vidéki képviselő alapos pártfőtitkári végigméregtetése sem könnyítette meg.

Kitért a nevezett időszak kormányfőiről alkotott személyes benyomásaira is, miszerint Lázár György és az őt váltó Grósz Károly sem tett rá jó benyomást, megközelíthetetlennek tűntek, különösen az utóbbi, akit minden alkalommal szorosan körbevett szűkebb otthonának, Borsod-Abaúj-Zemplén megye politikusainak népes hada. Kivételnek számított Németh Miklós miniszterelnök és Medgyessy Péter miniszterelnök-helyettes, akivel viszonylag közeli kapcsolatot ápolt és aminek köszönhetően Medgyessy Péter adhatta át ünnepélyes keretek között 1989. március 15-én, a Mezőberény várossá válását hivatalosan is elismerő dokumentumot.

VII.5. A többpártrendszer első éve (1989-1990)

1989-ben az Országgyűlés történetében jelentős fordulat következett be. Megszűnt az egypártrendszerű meghatározottság és létrejött a legális többpártrendszer, aminek eredményeként jelentős átrendeződések indultak el. *„Elvi jelentősége van a parlamenten belüli folyamatos fluktuációnak is”, az első ellenzéki képviselők megjelenésének.*⁷⁷ Júniusban létrejött a Nemzeti Kerekasztal, *„amely a parlamenti döntéshozatalt – mindenekelőtt a sarkalatos törvényeket – jelentős mértékben befolyásolta”.*⁷⁸

Békés megyei képviselők felszólalásai 1989-1990-ben⁷⁹:

Felszólaló	Ideje	Tárgy
Puja Frigyes	1989.01.10.	Az Alkotmány módosításáról, az egyesülési jogról és a gyülekezési jogról szóló törvényjavaslatok tárgyalása együttes vitában
Vass Józsefné	1989.01.11.	Az Országgyűlés ügyrendje módosításának tárgyalása
Szabó Miklós	1989.03.08.	Magyarország Alkotmányszabályozási elvei tárgyalása
Dr. Hankó Mihály	1989.03.09.	

⁷⁷ Kukorelli István: Adalékok az alkotmányos rendszerváltozásban közreműködő i.m. 34.

⁷⁸ uo. 34-35.

⁷⁹ A táblázatot az Országgyűlési Napló III-IV-V. kötet jegyzőkönyvei alapján állítottam össze

		Magyarország Alkotmányszabályozási elvei feletti vita folytatása
Szarvas Andrásné	1989.03.22.	A sztrájkról szóló törvényjavaslat tárgyalása
Balogh László	1989.03.23.	A környezetvédelmi és vízgazdálkodási miniszterhez - a Békés megye keleti részén húzódó Élővíz Csatorna iszapkotrása tárgyában
Sebesi Lászlóné	1989.05.11.	Az Állami Ifjúsági és Sporthivatal elnökének beszámolója az ifjúsági törvény érvényesülésének tapasztalatairól, javaslat a további feladatokra
Dr. Eleki János	1989.05.30	A gazdálkodó szervezetek és gazdasági társaságok átalakulásáról, az állami vállalatokról szóló 1977. évi VI. törvény és a szövetkezetekről szóló 1971. évi III. törvény módosításáról szóló törvényjavaslatok együttes tárgyalása
Zahorecz József	1989.05.31.	A földről szóló 1987. évi I. törvény módosításáról, a mezőgazdasági szövetkezetekről szóló 1967. évi III. törvény módosításáról és az erdőkről és a vadgazdálkodásról szóló 1961. évi VII. törvény módosításáról szóló törvényjavaslatok
Magyar Pál	1989.06.02.	Az 1989. évi állami költségvetésről szóló 1988. évi XVII. törvény módosításáról szóló törvényjavaslat feletti vita
Fekete János	1989.06.02.	Az 1989. évi állami költségvetésről szóló 1988. évi XVII. törvény módosításáról szóló törvényjavaslat feletti vita folytatása
Balogh László	1989.06.02.	A bős-nagymarosi beruházás helyzetéről szóló tájékoztató tárgyalása

Balogh László	1989.06.28.	Az adórendszer működésének tapasztalatairól szóló előterjesztés és az adórendszer korszerűsítésére vonatkozó koncepció tárgyalása
Ancsin Károly	1989.06.28.	A honvédelemről szóló 1976. évi I. törvény módosításáról szóló törvényjavaslat tárgyalása
Fekete János	1989.06.28.	Az adórendszer működésének tapasztalatairól szóló előterjesztés és az adórendszer korszerűsítésére vonatkozó koncepció tárgyalása
Vass Józsefné	1989.06.29.	A kereskedelmi miniszterhez és az Országos Árhivatal elnökéhez - a mezőgazdasági termékek, állatok és állati termékek termelői árával kapcsolatban (interpelláció)
Balogh László	1989.10.19.	Az országgyűlési képviselők választásáról szóló törvényjavaslat megtárgyalása
Fekete János	1989.11.23.	A magánszemélyek jövedelemadójáról szóló törvényjavaslat, az általános forgalmiadóról szóló törvényjavaslat, a vállalkozási nyereségadóról szóló 1988. évi IX. törvény módosításáról szóló törvényjavaslat, valamint az állami vagyon utáni részesedésről szóló törvényjavaslat megtárgyalása
Vass Józsefné	1989.11.23.	A magánszemélyek jövedelemadójáról szóló törvényjavaslat vitájának folytatása
Balogh László	1989.11.23.	A személyi jövedelemadóról szóló törvényjavaslat vitája
Szabó Miklós	1989.11.23.	A magánszemélyek jövedelemadójáról szóló törvényjavaslat vitájának folytatása

Fekete János	1989.11.24.	Dr. Békési László pénzügyminiszter válasza az adótörvények vitájában elhangzottakra (Felszólalás határozathozatal közben)
Dr. Eleki János	1989.11.24.	A vállalkozási nyereségadóról szóló 1988. évi IX. törvény módosításáról szóló törvényjavaslat megtárgyalása
Dr. Eleki János	1989.11.24.	Az állami vagyon utáni részesedésről szóló törvényjavaslat megtárgyalása
Szarvas Andrásné	1989.12.19	A lakásgazdálkodási rendszer reformjára és az 1990. évi intézkedésekre tett javaslatok, valamint a lakáscélú állami kölcsönök 1990. évi adófizetésről szóló törvényjavaslat megtárgyalása
Magyar Pál	1989.12.19.	A lakásgazdálkodási rendszer reformjára és az 1990. évi intézkedésekre tett javaslatok, valamint a lakáscélú állami kölcsönök 1990. évi adófizetésről szóló törvényjavaslat megtárgyalása
Sebesi Lászlóné	1989.12.19.	A lakásgazdálkodási rendszer reformjára és az 1990. évi intézkedésekre tett javaslatok, valamint a lakáscélú állami kölcsönök 1990. évi adófizetésről szóló törvényjavaslat megtárgyalása
Balogh László	1989.12.20.	Romániai fejleményekről tájékoztató
Sebesi Lászlóné	1990.01.26.	Az országgyűlési képviselők jogállásáról, tiszteletdíjáról, költségtérítéséről és kedvezményeiről szóló alkotmányerejű törvényjavaslat vitájának folytatása
Balogh László	1990.01.25.	A földről szóló 1987. évi I. törvény és a termelőszövetkezetekről szóló 1967. évi III. törvény egyes rendelkezéseinek módosításáról szóló törvényjavaslat megtárgyalása

Vass Józsefné	1990.02.01.	Az egyes állami és pártfunkciót betöltött, illetőleg betöltő vezetők vagyonyilatkozatáról szóló törvényjavaslatok megtárgyalása
Fekete János	1990.02.28	A Magyar Nemzeti Bank elnökének beszámolója a pénzügyi helyzetről

A táblázatban összegyűjtött parlamenti képviselői felszólalások közül csak azokat vizsgáltam, amelyek az ország demokratikus átalakulását, közjogi és alkotmányos berendezkedését érintő napirendekhez kapcsolódnak.

Az Országgyűlés 1989. január 10-én vitatta meg az egyesülési jogról szóló törvényjavaslatot, aminek *„az egyik központi gondolata az egypártrendszer-többpártrendszer kérdése volt.”* Az MSZMP a vitában a Központi Bizottság szocialista pluralizmus melletti állásfoglalását képviselte, azonban egy hónappal később az állampárt már elfogadta a többpártrendszer elvét.⁸⁰ A törvényjavaslatához módosító javaslatot nyújtott be – az MSZP és az MSZMP 1989 októberében lezajlott szétválása után a politikai pályafutását az utóbbiban folytató – Puja Frigyes, Békés megye 8-as számú választókerületének képviselője. Az ülésen elhangzott felszólalását azzal indokolta, hogy az egyesülési jogról szóló törvényjavaslattal általánosságban egyetért, de elutasította, hogy magán és jogi személyek politikai pártot is alapíthassanak. A jogi bizottságban azt javasolta, hogy a párt alapítására vonatkozó részt hagyják ki a törvényjavaslatból, amit a bizottság nem fogadott el. Kifogásolta, hogy a korábban vitára bocsátott és a sajtóban nyilvánosságra hozott tervezetben nem volt szó pártok alapításának lehetőségéről. A hozzászólásban megemlítette, hogy *„az MSZMP főtitkára nemrégiben arról szolt, hogy pártunk az egypártrendszer híve. Ugyanakkor úgyszólván a kertek alatt belopakodik a többpártrendszer”*.⁸¹

Az ország jövőbeni alkotmányos berendezkedését érintő tárgybán felszólalt Szabó Miklós, Békés megye 5-ös számú választókerületének képviselője is, aki egyetértett a hatalmi ágak elválasztásának szükségességével, Magyarország államformájával kapcsolatban pedig tévedésnek minősítette a szocialista köztársaság megjelölés használatát, helyette a népköztársaság elnevezés további megtartását szorgalmazta, ami *„szinkronban van a népfelség elvével”*.⁸² A képviselő ugyanakkor nem tartotta indokoltnak, hogy az államfő számára

⁸⁰ Kukorelli István: Adalékok az alkotmányos rendszerváltozásban közreműködő i.m. 35.

⁸¹ Az Országgyűlés 37. ülésének jegyzőkönyve. Országgyűlési napló, 1985. III. kötet. 1989. január 10. 3121.

⁸² Az Országgyűlés 39. ülésének jegyzőkönyve. Országgyűlési napló, 1985. III. kötet. 1989. március 8. 3355-3356.

biztosítsák az országgyűlés és a tanácsok feloszlatásának jogát.⁸³ Az új alaptörvény vitájához szólott hozzá a békéscsabai Dr. Hankó Mihály is, aki arra hívta fel az alkotmányszerkesztő bizottság figyelmét, hogy az új alkotmányban *„elsősorban nemzeti sajátosságaink, nemzeti hagyományaink tükröződjének”*. Javasolta, hogy a végleges szöveget az Országgyűlés terjessze népszavazásra, a javasolt címerváltozatok közül pedig a Kossuth címer elfogadását javasolta a választókerületében elhangzott vélemények alapján.⁸⁴

A közjogi státusz megváltozását más törvények is érintették. Ezek közül az egyik legfontosabb volt az 1989. évi választójogi törvény⁸⁵, amelynek vitájában Balogh László, Békés megye 14-es választókerületének képviselője is ismertette álláspontját. A törvényjavaslat szerint 152 országgyűlési képviselő egyéni választókerületben, 222 pedig megyei és országos listán került volna megválasztásra, amit a képviselő a jövő útjának nevezett, de azt is hozzátette, hogy *„a jelenlegi politikai körülmények között nem tartom jónak a mostani törvénytervezetet bevezetni. Ugyanis ez a listás rendszer egy már kialakult, stabil, többpárti struktúrát feltételez, ami Magyarországon még nem alakult ki, különösen vidéken nem. A vidéken létrejött politikai szervezetek, a pártok aktivista és politikus gárdája még nagyon kis létszámú. Nem tudhatjuk még, hogy vidéken, a kisebb települések állampolgárai melyik politikai szervezetekkel és a pártokkal szimpatizálnak. Ilyen körülmények között nagyobb teret kell nyújtani az egyéni választókerületi rendszernek”*. Balogh László egyetértett azzal a javaslattal, hogy 300 képviselő kerüljön megválasztásra az egyéni választókerületben. Azzal érvelt, hogy az egyéni választókerületben az állampolgárok bizalmát élvező politikus is egyenlő eséllyel indulhat a pártok jelöltjével szemben és az egyéni választókerületi rendszer a pártokat is a helyi szervezet alakítására ösztönzi, elkerülve azt, hogy a szavazóknak *„újra a pártvezetések által felülről kijelölt, általuk ismeretlen, bizalmukat nem bíró jelöltek között kelljen választani”*⁸⁶.

⁸³ uo. 3356.

⁸⁴ Az Országgyűlés 40. ülésének jegyzőkönyve. Országgyűlési napló, 1985. III. kötet. 1989. március 8. 3433.

⁸⁵ Kukorelli István: Adalékok az alkotmányos rendszerváltozásban közreműködő i.m. 39.

⁸⁶ Az Országgyűlés 61. ülésének jegyzőkönyve. Országgyűlési napló, 1985. III. kötet. 1989. október 19. 5060.

VIII. Egy korszak lezárult

1990. március 14-én utoljára ült össze az 1985. június 28-án megválasztott országgyűlés. A három hónap híján közel öt éves parlamenti ciklus záróakkordjaként a parlament megtárgyalta „*a kormány gesztusértékűnek tekinthető előterjesztéseit: az 1945 és 1963 közötti törvénysértő elítélések semmissé nyilvánításáról szóló törvényjavaslatot és az ehhez kapcsolódó négy országgyűlési határozattervezetet, továbbá a magyar állampolgárságtól megfosztó határozatok hatályon kívül helyezéséről szóló javaslatot*”.⁸⁷ Búcsúbeszédében Fodor István, az Országgyűlés elnöke a parlament 1987 decemberétől csaknem egy éven át tartó második szakaszának jellemzőit három pontban foglalta össze: az első egy gazdasági reform előkészítése, a második az Elnöki Tanács jogkörének minimálisra szűkítése, a harmadik pedig a nyíltan ellenzéki vonalvezetésű politikai szervezetek megjelenése a Parlamenten kívüli közéletben. „*Tekintsünk hát féltésünk mellett bizakodással is a jövőbe. Bízunk az istenadta népben, hogy arra érdemeseket választ, s előlegezzük a bizalmunkat a kiválasztottaknak, mert szükségük lesz rá!*” Németh Miklós miniszterelnök szintén elkészítette az Országgyűléstől és kiemelte, hogy „*1988 vége felé úgy fogtunk a közös munkához, hogy egy modellváltást kell végrehajtanunk, s most, a búcsú pillanatában azzal a tudattal állhatunk fel a padsorokból, hogy egy békés rendszerváltás alkotmányos, jogi lehetőségeit és garanciáit teremttük meg. Ez példátlan feladat volt, és úgy érzem, megfelleltünk neki. Csak úgy sikerülhetett mindez, hogy a feladattal együtt magunk is megváltoztunk*”.⁸⁸

Az 1985-1990 közötti ciklus Békés megyei országgyűlési képviselői a rendszerváltozást követően szinte kivétel nélkül kikerültek a politika első vonalából. Néhányuk esetében ez az öt év csak egy rövid kitérőnek számított és leginkább visszatértek eredeti foglalkozásukhoz. Az 1990. évi országgyűlési választáson – amikor is tizenöt helyett már csak hét egyéni választókerületből állt a megye – elindult ugyan a szeghalmi központú választókerületben Maróthy László⁸⁹, a békésiben Balogh László⁹⁰, a szarvasiban Fekete János⁹¹ és a battonyaiban Puja Frigyes⁹², de egyikük sem tudott mandátumot szerezni. A helyzetfelismerésüket jól jellemzi az az anekdota, amit egy alkalommal személyesen is hallottam. Maróthy László – aki egyébként sokat tett a „Sárrét fővárosának”, Szeghalom városias arculatának kialakításáért, több közintézmény is az ő képviselősége alatt épült – az 1990-es országgyűlési kampányban

⁸⁷ Egy korszak lezárult. Békés Megyei Népújság, 1990. március 15. 3.

⁸⁸ uo. 3.

⁸⁹ <https://valtor.valasztas.hu/valtort/jsp/teljkv.jsp?EA=2&MAZ=04&OEVK=04> (letöltés: 2025. jan. 02.)

⁹⁰ <https://valtor.valasztas.hu/valtort/jsp/teljkv.jsp?EA=2&MAZ=04&OEVK=03> (letöltés: 2025. jan. 02.)

⁹¹ <https://valtor.valasztas.hu/valtort/jsp/teljkv.jsp?EA=2&MAZ=04&OEVK=05> (letöltés: 2025. jan. 02.)

⁹² <https://valtor.valasztas.hu/valtort/jsp/teljkv.jsp?EA=2&MAZ=04&OEVK=07> (letöltés: 2025. jan. 02.)

reménykedve kérdezte személyes jóismerőset, az Áfész helyi elnökét, hogy mekkora esélye van a győzelemre? Csalódottan kellett tudomásul vennie az egyszavas rövid választ, „*semmi*”. Egy korszak az ő életében is lezárult.

Bibliográfia

Felhasznált irodalom

- Békés Megyei Népújság, 1990. március 15.
- Békés Megyei Népújság, 1985. június 1.
- Békés Megyei Népújság, 1985. június 11.
- Békés Megyei Népújság, 1985. június 26.
- Békés Megyei Népújság, 1985. augusztus 17.
- Békés Megyei Népújság, 1985. szeptember 26.
- Békés Megyei Népújság, 1985. december 10.
- Békés Megyei Népújság, 1987. május 16.
- Békés Megyei Népújság, 1987. augusztus 20.
- Békés Megyei Népújság, 1987. december 4.
- Békés Megyei Népújság, 1988. március 17.
- Békés Megyei Népújság, 1988. március 18.
- Békés Megyei Népújság, 1988. október 6.
- Békés Megyei Népújság, 1989. január 12.
- Békés Megyei Népújság, 1989. január 17.
- Békés Megyei Népújság, 1990. március 15.
- Kukorelli István: Adalékok az alkotmányos rendszerváltozásban közreműködő, 1985/90-es Országgyűlés történetéhez. In: A rendszerváltozás államszervezeti kompromisszumai. Szerk. Kukorelli István – Tóth Károly, Antológia Kiadó, Lakitelek, 2016.
- Országgyűlési irományok, 1985. I. kötet
- Országgyűlési napló, 1975. I. kötet.
- Országgyűlési napló, 1980. II. kötet
- Országgyűlési napló, 1985. I. kötet
- Országgyűlési napló, 1985. II. kötet
- Országgyűlési napló, 1985. III. kötet
- Pest Megyei Hírlap, 1988. december 24.
- Magyar Közlöny 24. szám, 1985. június 9.
- Magyar Közlöny 26. szám, 1985. június 23.

- Medgyesi Konstantin: Apagyilkosság. Open Books, Budapest, 2022.
- Népszabadság, 1983. július 9.
- Smuk Péter: Az Országgyűlés funkcióinak fejlődéstörténete – 1985-1990. Jog – Állam – Politika 1. (2009) 3. sz.
- Szoboszlai György: Az 1985. évi országgyűlési választások politikai tapasztalatai. Szerk. Szoboszlai György, MSZMP KB Társadalomtudományi Intézete, Budapest, 1988.

Levéltári források

- MNL BéML, A Békés Megyei Tanács 1985. június 25. ülésének jegyzőkönyve, XXIII.21.49.

Internetes hivatkozások

- https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_qli001.html
- <https://www.bama.hu/kozelet/2009/09/retro-89-regi-idok-arai-reklamjai>

Fényképek forrásai:

- Békés Megyei Népújság, 1988. március 17.
- Fortepan (Obetkó Miklós)